

การจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: การประยุกต์ใช้ในรายวิชาการบริหารและการจัดการทางการพยาบาล Transformative Learning: Apply to Nursing Administration and Management Subject

ทินกร บัวชู*¹ ณัฐธิดา สร้อยเพชร¹ ประภาพร เมืองแก้ว¹ ปภาดา ชมภูณิตย์¹ ศิริพร ฉายาทับ²
Thinnakorn Buachu*¹ Nutch Saiphet¹ Prapaporn Muangkaew¹ Paphadar Chomphunit¹ Siriporn Chayathab²
¹วิทยาลัยการพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย 65000
¹College of Nursing, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand, 65000
²คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย 73000
²Faculty of Nursing, NakhonPathom Rajabhat University, NakhonPathom, Thailand, 73000

บทคัดย่อ

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสะท้อนคิด โดยเป้าหมายการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในมุมมองด้านการศึกษาศึกษาพยาบาลเพื่อส่งเสริมให้บัณฑิตพยาบาลเมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถนำการเปลี่ยนแปลงและปฏิบัติการพยาบาลได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ปัญหาสุขภาพปัจจุบันที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้รับบริการจากการดูแลของพยาบาลวิชาชีพสูงมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้กระบวนการทัศน์ใหม่ในการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงผู้เขียนได้ประยุกต์ใช้กระบวนการสร้างกรอบความคิดใหม่ นำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาการบริหารและการจัดการพยาบาล เพื่อให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดเพื่อนำการเปลี่ยนแปลง สามารถปฏิบัติบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการพยาบาลต่อไปได้ในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง, การบริหารและการจัดการ, พยาบาล

Corresponding Author: *Email: Thinnakorn.b.1987@gmail.com

วันที่รับ (received) 18 ก.พ. 2563 วันที่แก้ไขเสร็จ (revised) 25 พ.ค. 2563 วันที่ตอบรับ (accepted) 6 มิ.ย. 2563

Abstract

Transformative Learning is learning through the reflection process that the goal of learning management towards a change in the nursing education perspective are to encourage nursing graduates after graduation, achieving change agent, professional nurses solving current and serious health problems, including effect to higher client expectation of nurses' caring as well. In this new paradigm of learning management towards change, the author applied a new conceptualization process to design learning activities in Nursing Administration and Management Subject for achieving change agent and taking a role of nursing change leader in the future.

Keyword: Transformative learning, Nurse, Future

บทนำ

ปัจจุบันการศึกษายาบาลหันมาให้ความสำคัญกับการนำรูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาใช้ในการจัดการศึกษาพยาบาลในศตวรรษที่ 21 อาจารย์พยาบาล ซึ่งเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้บัณฑิตพยาบาลเมื่อจบการศึกษาแล้ว สามารถนำการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพและมีศักยภาพในการดูแลผู้ป่วยเท่าทันการเปลี่ยนแปลง อาจารย์พยาบาลผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) มีความสามารถในการจัดสภาพการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์คิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกระบวนการสะท้อนคิด สามารถตั้งประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมเชื่อมโยงกับระบบความคิดใหม่ใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ทันต่อวิกฤตการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนสามารถเรียนรู้ร่วมกับสหสาขาวิชาชีพเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพต่อไป¹

การจัดการเรียนรู้ทางการศึกษาพยาบาลเพื่อการเปลี่ยนแปลงได้สร้างความท้าทายให้อาจารย์ผู้สอน เนื่องจากผู้เรียนปัจจุบันมีความแตกต่างจากผู้เรียนในอดีต จากข้อมูลความรู้ที่มีอยู่มากมายบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ปัญหาของผู้เรียนจึงไม่ใช่การขาดแหล่งความรู้แต่กลายเป็นความสามารถในการนำตนเองไปสู่แหล่งข้อมูลเหล่านั้นอย่างรู้เท่าทัน ควบคุมไปกับการคิดเชิงวิพากษ์และการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อ

ให้ได้องค์ความรู้และทักษะเชิงวิชาชีพไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อช่วยให้ผู้รับบริการมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและบรรลุเป้าประสงค์ของรายวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ² จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อผลิตพยาบาลในอนาคต (Transformative Education for Future Nurses) ผู้เขียนมีความสนใจในประเด็นดังกล่าว จึงมีการทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติมในเรื่องการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ทางการศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการบริหารและการจัดการทางการพยาบาลเพื่อร่วมสนับสนุนแนวคิดการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อช่วยให้บัณฑิตพยาบาลเกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ การคิด ความรู้สึก พฤติกรรม และมีภาวะผู้นำในการทำงานต่อไป

แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning)

Mezirow ให้นิยามคำว่า การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง หรือ Transformative Learning (TL) หมายถึง³ “กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดอย่างจริงจัง (Critical Reflection) ที่นำไปสู่การให้ความหมายที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น แยกความแตกต่างได้ชัดเจนขึ้น และบูรณาการความเข้าใจจากประสบการณ์ของตนอย่างแท้จริง การเรียนรู้นี้รวมทั้งการนำเอาความเข้าใจดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ”

สำหรับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในมุมมองของการศึกษาพยาบาล เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ เกิดความรู้ ทักษะและสมรรถนะในการทำงาน

ร่วมกับผู้อื่น โดยผู้สอนจัดสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเผชิญกับประสบการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน เกิดการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ เกิดกระบวนการสนทนาเชิงวิพากษ์จนนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ ดังนั้นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในการศึกษาทางการพยาบาลจึงมีเป้าหมายเพื่อสร้างศักยภาพทางการพยาบาลอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพกับผู้รับบริการ ซึ่งภายใต้กระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของ Mezirow ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้⁴

1. การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน
2. การตรวจสอบอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง
3. การประเมินสมมุติฐาน ความคิดหรือความเชื่อของตนอย่างจริงจัง
4. การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง แลกเปลี่ยนกับผู้อื่น
5. การสำรวจ ค้นหาทางเลือกในการกระทำใหม่
6. การวางแผนการกระทำใหม่
7. การหาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามแผน
8. การเริ่มทดลองทำตามบทบาทใหม่ในชีวิตจริง
9. การสร้างความสามารถ ความมั่นใจในบทบาทการกระทำและความสัมพันธ์ใหม่

10. การบูรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตน

จากการศึกษาเรื่อง กระบวนการทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้ในโรงเรียนแพทย์: การขับเคลื่อนและถอดบทเรียน จากกลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (กสพท.) ได้ทำการสังเคราะห์และสรุปขั้นตอนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงหลัก 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย⁵

1. การเผชิญหน้ากับประสบการณ์หรือมุมมองที่แตกต่างจากเดิมสุดขีด (Dilemma) หมายถึง สิ่งกระตุ้นจากประสบการณ์ตรงที่มากกระทบหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนคิดใคร่ครวญ โดยประสบการณ์นั้นจะกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งร่างกาย จิตใจและสร้างความสนใจใคร่รู้มากกว่าการคิดจินตนาการ ถ้าหากประสบการณ์นั้นทำให้ผู้เรียนเกิดมุมมองที่แตกต่างจากความคิดเดิมยิ่งมากจะยิ่งทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเกิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมากขึ้นตามไปด้วย
2. การคิดใคร่ครวญกับสิ่งที่เผชิญ (Reflection) หมายถึง กระบวนการสะท้อนย้อนคิด เป็นการทบทวนความคิด การกระทำ ความรู้สึกจากประสบการณ์ใหม่เทียบเคียงกับประสบการณ์เดิม โดยมักจะใช้คำถามที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใคร่ครวญทั้งประสบการณ์เชิงความเชื่อ ทักษะคิดและจิตวิทยาเชิงลึก ซึ่งตัวอย่างการตั้งคำถามเพื่อการใคร่ครวญแบ่งออกเป็นคำถามเชิงการเรียนรู้จากประสบการณ์และคำถามเชิงประสบการณ์ด้านจิตวิทยาเชิงลึก ดังตาราง

คำถามเพื่อการใคร่ครวญ เชิงการเรียนรู้จากประสบการณ์	คำถามเพื่อการใคร่ครวญ เชิงประสบการณ์ด้านจิตวิทยาเชิงลึก
- ก่อนหน้ามีประสบการณ์ มีความรู้ ความเข้าใจเดิมว่าอย่างไร - ครั้งนี้มีประสบการณ์อะไร (ความคิด การกระทำ ความรู้สึก) - เชื่อมโยงกับประสบการณ์/ความรู้เดิมอย่างไร - ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ได้เรียนรู้อะไรต่างไปจากเดิม - จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้อย่างไร	- พฤติกรรมที่แสดงออกมีที่มาที่ไปอย่างไร - มีความรู้สึกอย่างไรต่อประสบการณ์นี้ - มีการรับรู้ตีความด้วยความเชื่อพื้นฐานภายในอย่างไร - มีความต้องการหรือคาดหวังอะไร - มีความต้องการลึก ๆ หรือปรารถนาอะไร - พฤติกรรมที่แสดงออกแสดงถึงตัวตนอย่างไร - พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในชีวิตประจำวันหรือไม่ ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้าหากต้องการเปลี่ยนแปลงอะไรในตัวเอง

3. การสนทนาแลกเปลี่ยนกรอบความคิด (Discourse or Dialogue or Sharing) หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทัศนคติความคิดเห็นในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกัน ด้วยการนำเสนอการสะท้อนย้อนคิด โดยผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ทำหน้าที่เอื้อกระบวนการกลุ่มผ่านการอภิปรายการสนทนาดังกล่าวหรือกระบวนการสนทนา ในขั้นตอนนี้ อาจดำเนินการไปพร้อม ๆ กับขั้นตอนของการสะท้อนย้อนคิดได้

4. การปรับเปลี่ยนกรอบความคิดหรือเกิดกรอบความคิดใหม่ (Change) หมายถึง ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อ ความคิด ทัศนคติที่จะนำไปสู่การกระทำใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปเดิมก่อนการเรียนรู้ ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้อาจสังเกตการณ์พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงและการแสดงออกของผู้เรียน หรือผู้เรียนอาจไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงก็ได้ ทั้งนี้ ผู้จัดกระบวนการจึงควรทำความเข้าใจและไม่ยึดติดกับการประเมินผลเชิงประจักษ์มากเกินไป

จากกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้เขียนตระหนักได้ว่าองค์ประกอบในการจัดสภาพการเรียนรู้นั้น หากจะให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งผู้เรียน (Learner) ผู้สอน (Teacher) รูปแบบการสอน (Teaching) ต้องเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องคำนึงถึง Digital Disruption ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาขึ้นมาจนถึงจุดที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้วย

การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษาพยาบาลในศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงผู้เรียน (Learner) การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน ทัศนคติและวิธีการเรียนรู้ มีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก โดยการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษนี้จะต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากความรู้ในวิชาหลักแล้วจะต้องเรียนรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และต้องมีความรู้รอบตัวด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะและแนวคิดสำคัญที่ผู้เรียนพึงมี ประกอบด้วย⁶ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับโลกเพื่อการดำรงอยู่ในอนาคต ในศตวรรษที่ 21 โลกมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อโลก

เรียนรู้การอยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสมในบริบทสังคมที่ต่างกัน มีความเข้าใจบทบาทเศรษฐกิจศาสตร์ที่มีผลต่อบุคคลและสังคม มีความรู้พื้นฐานด้านความเป็นพลเมือง ความรู้พื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศด้านสุขภาพอนามัยและมีความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม

2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) มีจุดเน้นในด้านการคิดแบบมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถใช้วิธีการคิดเชิงระบบและเกิดประสิทธิภาพจากการตัดสินใจ การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม คิดเสริมสร้างคุณค่าทางความคิด สามารถเปลี่ยนแปลงวิกฤตให้เป็นโอกาส การสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความสามารถในการเป็นผู้นำ สร้างการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบและเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นทีม

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Media and Technology Skills) มีความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถใช้วิจารณญาณในการประเมินสารสนเทศได้ มีความรู้พื้นฐานด้านสื่อและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

4. ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills) มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวเพื่อ การเปลี่ยนแปลง การคิดริเริ่มและการชี้นำตนเองให้เกิด การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ร่วม วัฒนธรรม ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบต่อสังคม

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสอน (Teaching) สำหรับรูปแบบการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ นวัตกรรมและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดการ สุขภาพ จากการศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 รูปแบบ⁷ ได้แก่

1) รูปแบบการสอนในโลกไร้พรมแดนที่มีการเชื่อม ต่อความรู้ผ่านเครือข่าย จากความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้ผู้เรียนใน ศตวรรษที่ 21 เป็นคนยุคดิจิทัล เป็นมนุษย์เครือข่ายที่จะทำงาน

ด้วยตนเองหรือร่วมกับผู้อื่นโดยติดต่อเชื่อมโยงถึงกันผ่านเทคโนโลยีและการสื่อสารในรูปแบบใหม่ ๆ หรือการเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างและการสนใจต่อโลก

2) การสอนแบบที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยไม่ต้องสอน โดยการสอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มาก เน้นการสอนในแบบที่ช่วยผู้เรียนให้เรียนรู้โดยไม่ต้องสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนเปลี่ยนวิธีการสอนจากการบอกหรือการบรรยายไปสู่การสอนแบบใหม่ที่ให้ผู้เรียนนำตนเอง วางแผนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยมีครูคอยชี้แนะ

3) การสอนแบบเน้นการลงมือปฏิบัติ โดยสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติงานในแหล่งฝึกการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกิจกรรมการทำงานในสภาพการปฏิบัติงานจริงและสถานที่ปฏิบัติงานจริง การเรียนรู้จะต้องได้จากการลงมือทำเป็นหลัก หรือเป็นการสอนในเชิงทักษะวิชาชีพหรือการอาศัยเทคโนโลยีสร้างสถานการณ์จำลองประกอบการเรียนการสอนวิชาภาคทฤษฎี

4) การสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ต้องปรับให้ทันกับศตวรรษที่ 21 โดยแปลงรูปแบบการสอนให้กลายเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ได้อย่างคล่องตัว สามารถเชื่อมโยงหรือติดต่อกับผู้สอนเพื่อนหรือบุคคลอื่น ๆ ได้ด้วยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตไร้สายได้ทุกที่ทุกเวลา โดยสถานศึกษาพยายามทำให้ทุกพื้นที่กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงผู้สอน (Teacher) กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการพัฒนาผู้สอนในยุคดิจิทัล เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างสูงสุด ผู้สอนในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ผู้สอนจึงต้องมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สรุปลักษณะผู้สอนในยุคดิจิทัลได้ดังนี้⁸

1. มีความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ
 2. มีความเข้าใจในตัวผู้เรียนและมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง
 3. มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์
 4. มีความสามารถในการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 5. มีความสามารถในการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลังเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชีวิตในลักษณะเครือข่าย
 6. มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบูรณาการรายวิชา
 7. มีความสามารถในการสื่อสารที่หลากหลาย
- นอกจากคุณลักษณะผู้สอนแล้ว ทักษะหรือ Soft skills เพื่อการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน ยังเป็นความสามารถเฉพาะของผู้สอนในการใช้ทักษะช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย⁹
1. ทักษะในการสื่อสาร
 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา
 3. การทำงานเป็นทีม
 4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการจัดการข้อมูล
 5. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 6. จริยธรรม และทักษะการเป็นมืออาชีพ
 7. ทักษะความเป็นผู้นำ

การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล

การมาของเทคโนโลยีและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของดิจิทัลทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยี จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ประกอบด้วย¹⁰

1. การเปลี่ยนรูปของการศึกษา (Educational Transformation) ควรขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการเปิดหรือขยายตัวออกมาสร้างความสัมพันธ์กับสังคมและองค์กรต่าง ๆ ภายนอกในรูปแบบความร่วมมือใหม่ ๆ มากขึ้น การออกแบบหลักสูตรหรือการเรียนการสอนต้องปรับตัวให้ทัน มีการพัฒนาทีมงานในสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถสูงและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อรองรับการออกแบบรายวิชาใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ

2. การดำรงอยู่ของสถานศึกษา (School Stability) ยังคงประโยชน์อยู่ได้ เพราะการใช้ชีวิตในสถาบันการศึกษายังคงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในการพบปะเพื่อนและการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลควรเพิ่มแนวทางในการพัฒนาสมองและสร้างสรรค์ปรับแต่งการเรียนรู้ได้ตามความต้องการ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้สอนโดยครูเป็นผู้ให้คำชี้แนะ ถกในเรื่องความรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

3. การตอบสนองความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (Technology Advancement) โดยการช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็ว หากต้องการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ก็สามารถดึงเนื้อหาเก่า ๆ มาทบทวนได้ทันทีและสามารถเข้าดูเนื้อหาผ่านระบบเครือข่ายออนไลน์ทั้งก่อนเวลาสอนและหลังการสอนเพื่อทบทวนบทเรียนได้ด้วย

4. การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการเสริมบทเรียนในรายวิชาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรง สามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติโดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน

5. การจัดการเรียนการสอน (Instruction) โดยการนำเนื้อหาที่สอนวางเอาไว้บนเครือข่ายออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ เข้าถึงฟรีแบบ Massive Open Online (MOOCs) และร่วมกับผู้สอนจากเครือข่ายสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนาเนื้อหาใหม่ ๆ ขึ้นมาเป็นสถาบันการศึกษาหนึ่งในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ผู้เรียนและสถาบันการศึกษาอื่นได้เข้ามาเรียนรู้ไปพร้อมกัน

6. การเรียนรู้โลกแห่งดิจิทัล (World Digital Learning) เป็นการสร้างองค์ความรู้ผ่านเครือข่ายออนไลน์ที่เกิดจากการสร้างเนื้อหาพร้อมกัน เป็นนวัตกรรมเนื้อหาการสอนแล้วแบ่งปันไปทั่วโลกและเป็นการทำลายกำแพงการศึกษาที่ขวางกั้นลง โดยการเปิดกว้างจะเป็นประโยชน์ต่อโลกแห่งการทำงานที่มีการแข่งขันสูงและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการเปิดให้เรียนเพิ่มเติมเฉพาะหน่วยการเรียนรู้หรือบทเรียนโมดูล (Instructional Module) ที่มีประโยชน์ต่อการทำงานคือสิ่งที่ควรให้การสนับสนุนเพื่อให้ระดับองค์ความรู้ในโลกของการทำงานและโลกความเป็นจริงมากขึ้น

การจัดการศึกษาเพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัลต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา

การเปลี่ยนแนวทางในการจัดการศึกษาใหม่ในระดับรายวิชาจึงต้องมีความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศที่จะก้าวสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบในอนาคตและเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับสังคมในยุคดิจิทัลอีกด้วย

การออกแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในรายวิชาการบริหารจัดการทางการแพทย์

จากผลการวิจัย กระบวนทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้ในโรงเรียนแพทย์ ผู้เขียนสนใจกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) จึงประยุกต์ใช้ขั้นตอนของกระบวนการตั้งแต่ประสบการณ์ (Dilemma) การสะท้อนย้อนคิด (Reflection) และการสนทนาแลกเปลี่ยนกรอบความคิด (Discourse) จากการถอดบทเรียนนำมาสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาการบริหารจัดการทางการแพทย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลเข้าใจในชีวิตและสุขภาพของผู้รับบริการแบบองค์รวม ทั้งมิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีในการดูแลผู้รับบริการด้วยใจเอื้ออาทรและจิตใจความเป็นมนุษย์ อันจะส่งผลให้บัณฑิตพยาบาลในอนาคตมีกระบวนการคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีสมรรถนะสามารถปฏิบัติบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้

แนวทางการวัดและประเมิน

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องอยู่บนพื้นฐานสองประการ ประการแรกคือ การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ระหว่างการเรียนรู้การสอนอย่างต่อเนื่อง เป็นการวัดและประเมินผลย่อย (Formative Assessment) เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนานำเน้นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ประการที่สองคือ การวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment) ในการประเมินที่ตัดสินให้โอกาสผู้เรียนแสดงความรู้ความสามารถด้วยวิธีการที่หลากหลายและตัดสินบนพื้นฐานของเกณฑ์การปฏิบัติ ซึ่งวิธีการวัดและประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมคือ การประเมินผลจากสิ่งที่ผู้เรียนได้แสดงให้เห็นถึงว่ามีความรู้ ทักษะและความสามารถ ตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นผลจากผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning

บทเรียนหัวข้อหลัก	กระบวนการสร้าง frame of reference	
	Dilemma	Reflection and Discourse
1. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีการบริหาร	- ใช้กรณีศึกษาจากผู้บริหารองค์การหรือผู้ประกอบการที่น่าสนใจ กระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้ค้นหาข้อมูลมาเพื่อสรุปหลักการบริหารในองค์การที่ประสบความสำเร็จ - ใช้ Video clip, ภาพยนต์, แสดง role play	- อภิปรายกลุ่มย่อยและอภิปรายกลุ่มใหญ่ร่วมกับอาจารย์ ผู้บริหารหรือผู้ประกอบการ - การสนทนาแบบ Dialogue, การเขียน free writing, การเขียน reflective drawing-painting โดยอาจารย์ทำกรอบแนวทางการทบทวนตัวเองไว้ให้มีการตั้งคำถามให้ผู้เรียนได้ทบทวนความคิดและมองเห็นความเชื่อมโยงถึงทฤษฎีการบริหาร
2. ทฤษฎีภาวะผู้นำ	- ประสบการณ์ตรงจากการร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยจัดให้ - พานักศึกษาออกบริการวิชาการ จัดทำโครงการบริการสังคม	- การสะท้อนความคิดความรู้สึก การเรียนรู้ก่อนและหลังกิจกรรม และการ Feedback เป็นรายบุคคล - เลือก Reflection และ Feedback ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องภาวะผู้นำและสร้างแรงบันดาลใจ การสื่อสารบน Social network - เขียนเรียงความส่งภายใน 24 ชั่วโมง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการพูดคุย
3. ภาวะผู้นำทางการพยาบาล	- เรียนรู้จากผู้บริหารทางการพยาบาล และทักษะในการทำงานจากการสัมภาษณ์ - เรียนรู้ความคิด ทศนคติเรื่องการเป็นผู้นำจากประสบการณ์การบริหารที่ผ่านมา	- แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพบผู้บริหารทางการพยาบาลในกลุ่มร่วมกับเพื่อนและอาจารย์ - กระบวนการกลุ่ม พูดคุยแลกเปลี่ยน
4. การจัดการองค์การพยาบาล	- พานักศึกษาลงไปศึกษาโครงสร้างการบริหารงานในหอผู้ป่วยต่าง ๆ ในโรงพยาบาล	- นำเสนอหัวหน้าพยาบาลแต่ละหอผู้ป่วยและอภิปรายกลุ่มใหญ่
5. การบริหารงานหอผู้ป่วย	- การสังเกตบทบาท พฤติกรรมการแสดงออกของเจ้าหน้าที่ทุกระดับในหอผู้ป่วย ผ่านประสบการณ์ตรงด้วยการไปอยู่กับเจ้าหน้าที่ในหอผู้ป่วย	- สะท้อนตนเองด้วยการใช้สติ สมาธิใคร่ครวญภายในจากประสบการณ์ตรงที่ได้รับ - แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการถอดบทเรียน ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่
6. กระบวนการและเทคนิคการบริหารทางการพยาบาล	- ใช้เรื่องเล่าประสบการณ์การบริหารบุคคล การจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การบริหารความเสี่ยง การตัดสินใจของแต่ละคน (Story telling) - ให้นักศึกษาลงไปใช้ชีวิตอยู่กับพยาบาลวิชาชีพในหอผู้ป่วย เพื่อดูสถานการณ์การแก้ไขปัญหาในหอผู้ป่วย	- ให้เขียนสะท้อน (Reflective writing) ประสบการณ์การบริหารงาน และการได้รับฟังจากเรื่องเล่าของคนอื่น - แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสุทริยสนทนา - เขียน Reflective diary ทุกวันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการพูดคุย

Outcome) ของรายวิชาตามที่คุณสอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย¹¹

1. การประเมินด้วยการสื่อสารส่วนบุคคล ได้แก่ การสนทนากับผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน สอบปากเปล่า เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจและเจตคติ การอ่านบันทึกประจำวัน (Dairy) ของผู้เรียนพร้อมให้ข้อมูลป้อนกลับ รวมทั้งการตรวจแบบฝึกหัดพร้อมให้ข้อมูลป้อนกลับ

2. การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นการประเมินงานหรือกิจกรรมที่คุณสอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด โดยผู้สอนต้องเตรียมภาระงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ (Tasks) และเกณฑ์การให้คะแนนแบบ Rubrics

3. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่คุณเรียนได้รับมอบหมายไม่ว่าจะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงชีวิตจริง จึงเป็นกิจกรรมที่จำลองสถานการณ์ซับซ้อนและเป็นองค์รวมมากกว่ากิจกรรมการเรียนรู้ทั่วไป

4. การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นวิธีการประเมินที่ช่วยเสริมวิธีการประเมินตามสภาพจริงให้มีความสมบูรณ์ โดยผู้เรียนรวบรวมผลงานจากการปฏิบัติจริงมาจัดแสดงอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้สะท้อนเจตคติ พัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้

ดังนั้นแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยขั้นตอนการเผชิญหน้ากับประสบการณ์หรือมุมมองที่แตกต่างจากเดิม เกิดการสะท้อนคิดและสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นนั้นกับกลุ่มที่มีประสบการณ์ร่วมกัน จนเกิดการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดหรือเกิดกรอบความคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะให้ประสบความสำเร็จต้องเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ทัศนคติ ผู้สอน ผู้เรียน รูปแบบการสอนและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ในปัจจุบัน ดังนั้นการออกแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ในรายวิชาการบริหารและการจัดการทางพยาบาลจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นการประเมินผลจากสิ่งที่ผู้เรียนได้แสดง

ให้เห็นถึงว่ามีความรู้ ทักษะและความสามารถ ตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยวิธีการประเมินประกอบด้วยการสื่อสารกับผู้เรียนรายบุคคล การประเมินผลจากการปฏิบัติงานการประเมินตามสภาพจริงและประเมินด้วยแฟ้มสะสมงานตามที่คุณสอนได้วางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ในรายวิชานั้น

References

1. Sarakettrin A, Rongmuang D, and Chantra R. Nursing Education in the 21st Century: Competencies and Roles of Nursing Instructors. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2019; 20(1): 12-20. (in Thai).
2. Poohongthong C. Transformative Learning: Challenges for instructors in Higher Education. Journal of Behavioral Science. 2018; 24(1): 163-182. (in Thai).
3. Panich V. Transformative Learning. Bangkok: SR Printing; 2015. (in Thai).
4. Prajankett O. Transformative Learning: Nursing Education Perspective. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2014; 15(3): 179-184. (in Thai).
5. Rattanamongkolgul S. Transformative Learning from experiences to exchange learning with Learning network for medical education in Thailand. Thammasat Medical Journal. 2014; 14(4): 489-491.
6. Thanormchayathawat B, Vanitsupavong P, Niemted W, and Portjanatanti N. 21st Century Skills: A Challenge for Student Development. The Southern College Network Journal Of Nursing and Public Health. 2016; 3(2): 208-222. (in Thai).
7. Buachu T. A Study of the Opinion of Teaching and Learning Models of Undergraduate Nursing Curriculum, Phetchaburi Rajabhat University in the 21st Century. Journal of Nursing Science Chulalongkorn University. 2018; 30(3): 26-37. (in Thai).

8. Suttipong R. A New Paradigm in Education and Development of Thailand Teachers in the Digital Age. *Journal of Education Naresuan University*. 2017; 19(2): 344-355. (in Thai).
9. Chotikeerativatch C, and Ariratana W. Needs Assessment for Soft Skills Development in Teachers' Learning Management in Schools under The Secondary Educational Service Area Office 25. *KKU Research Journal of Humanities and Social Sciences (Graduate Study)*. 2017; 5(1): 44-52. (in Thai).
10. Gerduang A. Empowering Learning in the 21st Century for Thailand Society in the Digital Age. *Lampang Rajabhat University Journal*. 2017; 6(1): 173-184. (in Thai).
11. Buathong S. Measurement and Assessment of Learning Skills in the 21st Century. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 2017; 10(2): 1856-1867. (in Thai).